

Pretpostavlja se da je komisija trebala biti pokriće za Miškovićevo uklanjanje iz JNA jer Tito tu odgovornost nije htio preuzeti sam. Komisija se sastojala od članova Predsjedništva SFRJ-a i JNA. Nastavak poglavlja donosi detalje o radu komisije i zaključcima s kojima je bio upoznat i sam Tito. Završetkom rada, komisija koja je trebala utvrditi Miškovićeovu krivicu paradoksalno je utvrdila krivicu Jovanke Broz. Unatoč tome, slučaj „Jovanka“ zaokupljao je državni vrh od 1974. do raspada Jugoslavije.

Mišković se u svojim prisjećanjima zaustavio i na 1978., iz koje je izdvojio samo jedan događaj, tragičnu smrt brata Milana. Nakon sprovoda, počele su spekulacije oko njegove smrti i pokušaja pojedinaca da taj događaj pretvore u oružje daljnjih obračuna. Nakon smirivanja situacije u ljeto 1979., Mišković se prisjeća poziva ministra narodne obrane SFRJ-a i razgovara o preuzimanju dužnosti predsjednika Savjeta civilne zaštite SFRJ-a, što se i dogodilo 1980. nakon Titove smrti. Ubrzo se upoznao s novom funkcijom i poslom, njegovim problemima i problemima Crvenoga križa. Već 1984. postaje članom Glavnoga odbora Crvenog križa. Na tim je dužnostima ostao sve do umirovljenja, ali i poslije kao volonter. Posljednja funkcija koju je prihvatio bila je 1984. kada je postao predsjednikom kajakaškoga saveza.

Izdavanjem trećega i posljednjega dijela Miškovićeovih sjećanja dovršen je dugi rad na objavljivanju uspomena čovjeka koji je u vrijeme Jugoslavije obnašao različite značajne državne funkcije. Materijal predstavljen u knjigama može se okarakterizirati kao historiografski opus o društveno-političkom i vojnom djelovanju jednoga čovjeka, ali i države koja više ne postoji.

Luka Tidić

10. istarski povijesni biennale, Corpus, carnalitas...: o tijelu i tjelesnosti u povijesti na jadranskom prostoru, zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Poreču 20. i 21. svibnja 2021., urednice Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić, Poreč: Zavičajni muzej Poreštine – Museo del territorio parentino / Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli / Državni arhiv u Pazinu, 2023., 206 str.

Istarski povijesni biennale međunarodni je znanstveni skup koji se u organizaciji Zavičajnoga muzeja Poreštine, Filozofskoga fakulteta Sveučilišta Jurja Dobrile

u Puli i Državnoga arhiva u Pazinu tradicionalno održava od 2003. u Poreču. Manifestacija okuplja znanstvenike iz područja humanističkih znanosti te se bavi u historiografiji slabije zastupljenim temama, odnosno svakodnevicom od najstarijih razdoblja do suvremenoga doba. Izlaganja su većinski usmjerena na jadranski prostor i njemu blisko područje pa tako najčešće sudjeluju znanstvenici s prostora Hrvatske, Slovenije i Italije. Posljednji, jedanaesti *biennale* održan je u Istarskoj sabornici u Poreču od 25. do 27. svibnja 2023., a tom je prilikom u sklopu otvaranja programa tradicionalno predstavljen zbornik radova prethodnoga, desetoga skupa pod nazivom *Corpus, carnalitas...: o tijelu i tjelesnosti u povijesti na jadranskom prostoru*, koji je održan 20. i 21. svibnja 2021. i to u posebnim uvjetima, *online* putem Zoom platforme. I ovoga puta glavne urednice zbornika su Marija Mogorović Crljenko i Elena Uljančić.

Zbornik sadrži četrnaest članaka i, iako to nije izričito naznačeno, može se uočiti da se pitanje tijela i tjelesnosti u povijesti sagledava kroz nekoliko pristupa, odnosno sekcija pa se tako, primjerice, istražuje pitanje tjelesnoga kažnjavanja, tjelesnoga i seksualnoga nasilja, antropološki pristup tijelu, tijelo u književnosti, simbolika tijela i srodna tematika. Članci su pisani hrvatskim, slovenskim i talijanskim jezikom.

Nakon „Sadržaja“ (6-7), Zbornik otvara rad Marije Mogorović Crljenko „Kazna, poniženje, prkos i tijelo u istarskim izvorima na razmeđu srednjeg i ranog novog vijeka“ (9-23) u kojemu autorica propituje mogućnosti istraživanja tijela u Mletačkoj Istri u pojedinim kasnosrednjovjekovnim i ranonovovjekovnim izvorima osvrćući se na tjelesno kažnjavanje, poniženje i prkos, većinom kroz odredbe istarskih statuta te primjerima iz izvora kojima se potvrđuje činjenica da praksa ne slijedi uvijek propisane zakone. Autorica nadalje kroz manja poglavlja analizira nekoliko vrsta tjelesnoga kažnjavanja, od naizgled manje ozbiljnih poput tjelesnoga sakaćenja, izlaganja ruglu u javnosti i javnoga sramoćenja do ozbiljnijih poput progonstva i smrtne kazne. Autorica nadalje donosi tablični prilog s detaljno propisanim kaznama za krađu prema Novigradskom statutu, gdje jasno izdvaja primjere sakaćenja s obzirom na činjenicu je li počinitelj muškarac ili žena. Za muškarce su propisane kazne sakaćenja koje naposljetku rezultiraju onesposobljavanjem za rad (odsijecanje ruke kojom se koristi, kopanje oka...), dok je za žene posljedica fizičko nagrđivanje te javno poniženje (odsijecanje nosa, usana, ušiju...). Nadalje se analiziraju i kazne koje uključuju kombinaciju javnoga sramoćenja i fizičke boli poput šibanja, užarenoga pečata, stupa srama, uranjanja i

zatvora. Smrtna kazna i kazna progonstva kao radikalne kazne također su se propisivale, ali, kako i sama autorica kroz neke primjere daje naslutiti, ne uvijek i primjenjivale u praksi, s obzirom na težinu prijestupa te s obzirom na spol počinitelja. Autorica u nastavku ukratko analizira ulogu tijela kao medija za razračunavanje, poniženje, izrugivanje i prkos, pri čemu se ističe sankcioniranje otmica, preljuba, silovanja i uvreda.

Ermano Orlando u svome radu „Corpi violati, offesi, svelati. Testimonianze dai processi matrimoniali (secoli XIV–XVI)“ (24–42) kroz nekoliko bračnih procesa analizira poimanje ženskoga tijela u kasnome srednjemu vijeku, i to prvenstveno negativni aspekt, osvrćući se pritom na zlostavljanje, ponižavanje i izlaganje te time i obeščaćivanje ženskoga tijela. U poglavlju o zlostavljanim tijelima (tal. corpi violati) Orlando donosi nekoliko svjedočanstava o ženama zlostavljanim od supruga te propituje nasilje u braku analizom rigorozne podjele funkcija te uloga muškarca i žene u patrijarhalnom sustavu koji je muškarcu kao glavi kuće omogućavao efektivnu moć nad ženom te pravo kažnjavanja žene u svrhu „popravljanja“ njezina ponašanja i ispravljanja loših navika. Pritom se postavlja i pitanje koliko su nasilje i mržnja supružnika morali biti izraženi da bi se supružnike razdvojilo (rastava od stola i postelje). Poglavlje „Corpi offesi“ propituje psihičko nasilje i pritisak obitelji na mlade djevojke koji se očituju u bračnoj politici obitelji, odnosno prisili na udaju. Posljednje poglavlje donosi svjedočanstvo o izloženim tijelima (tal. corpi svelati), to jest slučaju djevojčice čije tijelo biva izloženo medicinskom pregledu u svrhu utvrđivanja spolne zrelosti, što uključuje pregled intimnih dijelova i opsežna izvješća o pregledu, u čemu je očita povreda dostojanstva te nasilje nad mladom osobom.

Darja Mihelič u radu „Telo kot predmet predpisanih sodnih sankcij (Trst, Izola in Piran od 14. do 17. stoletja)“ (43–57) analizira tjelesno kažnjavanje kroz sudske procese i statutarne propise sjevernoistarskih središta (Piran, Izola i Trst) od 14. do 17. stoljeća. Radi se o statutima Izole i Pirana koji su tada bili pod mletačkom upravom te Trsta koji se od 1382. nalazi pod upravom Habsburgovaca. Prema statutima, kazna ovisi o težini kaznenoga djela, od lakših kaznenih djela koja se većinom kažnjavaju plaćanjem globe, do težih za koje se propisuje tjelesna, odnosno za najteža djela i smrtna kazna. Autorica kaznena djela dijeli u dvije skupine: ona koja štete sigurnosti, okolišu i gospodarstvu te kaznena djela koja štete vlasništvu i ugrožavaju život mještana. Navedeni statuti opsežniji su što se tiče kazni, dok Koparski statut nudi najma-

nje propisa o kažnjavanju. Tršćanski se statut ističe kao najstroži, a posebno što se tiče delikata usmjerenih protiv same države pa je tako najteži delikt veleizdaja, odnosno kovanje urote. Osim najstrožih kazni, u Trstu su i globe bile najviše pa autorica na temelju toga zaključuje da se radi o bogatijem mjestu od Pirana i Izole. Ističe i dvije posebnosti Tršćanskoga statuta koje se odnose na uzimanje pravde u svoje ruke od strane žrtve bez posljedica te činjenicu da ni duhovnici nisu bili izuzeti od statutarnih propisa, iako su bili pod ingerencijom crkvenoga suda. Nadalje, autorica kroz 31 piranski sudski proces od 1302. do 1367. analizira praksu kažnjavanja s obzirom na počinjena kaznena djela.

„Seksualno nasilje u ozračju straha: Savičenta na izmaku 16. i početkom 17. stoljeća“ (58-75) vrlo je zanimljiv rad Danijele Doblanović Šuran. Na samome početku, autorica donosi kratak pregled povijesti Savičente, s naglaskom na proces transakcije vlasništva između raznih obitelji do konačnoga potpadanja feuda pod vlast obitelji Morosini, odnosno Grimani udajom Angele i Morosine Morosini za Marina i Almora Grimanija. U vrijeme obitelji Morosini, Savičenta doživljava transformaciju nizom graditeljskih i gospodarskih pothvata, doseljnjem novih stanovnika te naposljetku i regulacijom svakodnevnoga života, donošenjem statuta 1523. godine. Statut se često dopunjavao novim poglavljima s obzirom na rast broja stanovnika, a primjerak statuta čije kazalo sadrži indeks statuta iz tršćanskoga arhiva (198 odredbi donesenih od 16. do 18. stoljeća) nepoznatoga je mjesta čuvanja ili nije uopće sačuvan. Autorica nadalje analizira statutarne propise koji sadrže kazne za nasilje, s naglaskom na seksualno nasilje (silovanje i otmica) s obzirom na društveni status žene (neudata djevojka, udata žena, udovica...), uspoređujući ih s kaznama u statutarnim propisima susjednih mjesta poput Dvigrada i Vodnjana. U poglavlju „Ozračje straha u Savičenti krajem 16. stoljeća“ kroz sudske procese te korespondenciju kapetana i kancelara te dužda i Morosine Morosini autorica objelodanjuje niz problema koji su pogodovali nesigurnom ozračju u Savičenti krajem 16. stoljeća. U jeku podjele stanovništva na frakcije odane kapetanu ili kancelaru („Gvelfi i Gibelini“) otkrivaju se ozbiljni društveni problemi poput banditizma, seksualnoga nasilja nad ženama i djecom, prijevare i korištenja hijerarhijske uloge za prikriivanje zločina te njezin utjecaj na poimanje zločina od strane vlasti, ali i same žrtve.

Marta Jurković autorica je rada „Antropologija tijela u djelu *Umijeće medicinskih mjerenja* Santorija Santorija“ (76-85), mletačkoga liječnika istarskoga podrijetla čiji traktat iz 1615. smatra polazišnom točkom historijsko-

antropološkoga proučavanja tijela i otjelovljenosti, novoga pojma oprečnoga pojmu tijela kao biološko-materijalnoga entiteta, a koji pretpostavlja svijest i preduvjet spoznaje svijeta oko sebe, osjetilno iskustvo, izvorište egzistencije i djelovanja. Santoriono je djelo prema autorici idealno za historijsko-antropološko istraživanje jer pruža mogućnost analize na fenomenološkoj (iskustvenoj) i semiotičkoj (širi kontekst Santorijeva djela u ranonovovjekovnoj medicini) razini. Postavljaju se i određena pitanja na koja se nastoji odgovoriti u radu: pitanje mogućnosti rekonstrukcije egzemplarne ranonovovjekovne antropologije ljudskoga tijela; na koji je način Santorio proživljeno iskustvo apstrahirao na razinu univerzalije te uloga njegovih mjernih instrumenata. Nadalje autorica donosi kratku analizu Santorijeva poimanja tijela pomoću koncepata otjelovljenja, koristeći model antropologa Thomasa Csordasa.

Liječenje bolesti tijela raznim, ponekad diskutabilnim, pripravcima kroz prošlost glavna je tema rada „Curari mali del corpo. La triaca (triacca) magna e le sue leggendarie virtù terapeutiche“ čiji je autor Rino Cigui. U radu, uz predstavljanje ostalih legendarnih i neobičnih lijekova poput mandragore, dragoga kamenja, bezoara itd., glavnu ulogu ima tzv. terijak (triacca, triacca...), koji predstavlja univerzalni lijek za sve bolesti i stanja, od impotencije do protuotrova za ugrize otrovnih životinja. Upravo potonjem terijak duguje i svoj naziv, što otkriva i njegovu originalnu namjenu u antici, za što autor donosi i nekoliko primjera te napominje da se usprkos kritikama pojedinih antičkih autora terijak nastavio koristiti kroz antiku, srednji pa čak i duboko u rani novi vijek do pojave modernih liječnika koji su ga smatrali praznovjerjem. Priprema terijaka podrazumijevala je doticaj s istokom, odnosno islamskom, židovskom i kršćanskom medicinsko-znanstvenom misli. Zbog svojih trgovačkih doticaja s istokom, venecijanski ljekarnici mogli su ga lako proizvesti, a vlast izvoziti. Proizvodnja je u Veneciji bila javna i službena ceremonija s dozom misterije i teatralnosti, a uključivala je majstore začina iz cijele Italije te su joj morali prisustvovati i poneki organi vlasti, što je pridonosilo vjerodostojnosti pripravka, za razliku od „šarlatanskih“ nekvalitetnih proizvoda. Autor nadalje navodi i primjere korištenja terijaka na istarskom i dalmatinskom prostoru. Na samome kraju donosi i zanimljive dokumente, među kojima je i primjer popisa sastojaka te njihova udjela u lijeku.

Poimanjem ostarjeloga tijela, njegovom percepcijom u medicinskom diskursu 19. stoljeća te zdravstvenom i socijalnom slikom starijega stanovništva na istarskom prostoru bavi se Urška Bratož u radu „Staro telo: medi-

cinski pogled 19. stoljetja“ (102-114). Proces starenja opisuje kroz medicinske i higijenske priručnike te zaključuje da je poimanje procesa starenja u navedenom razdoblju još uvijek pod utjecajem galenovske filozofije i humoralne patologije. Nadalje, autorica donosi nekoliko podjela starosti te preporuka devetnaestostoljetnih autora za usporavanje procesa starenja i duži život, a valja istaknuti strogu organizaciju životnih navika, među kojima je svakako najvažnija umjerenost u svemu. Pridržavanje uputa ovisilo je o ekonomskom i socijalnom statusu, odnosno mogućnosti što kvalitetnijega i zdravijega života, u čemu su naravno prednjačili viši slojevi društva. Slijedi analiza uzroka smrti starijih osoba u koparskoj matičnoj knjizi umrlih, i to kroz dva petogodišnja razdoblja, od 1840. do 1845. te od 1875. do 1880.

„Svog tijela gospodarica? Žensko tijelo i tjelesnost u srednjovjekovnoj viteškoj književnosti jadranskog prostora“ (115-128) rad je Kosane Jovanović. Pogled na ulogu žene u srednjovjekovnoj književnosti dvojak je: onaj u kojemu je žena simbol ljepote, čistoće i majčinstva te onaj u kojemu je žena predmet žudnje, osvajanja i seksualne želje, iz čega proizlazi poimanje ženskoga tijela kao predmeta štovanja s jedne te iskušenja za muškarce s druge strane. Kao primjer suprotnosti navode se Eva i Marija. Autorica nadalje analizira položaj žene, sagledavajući ga u relaciji s položajem muškaraca te donosi pregled poimanja žene i ženskoga tijela u filozofskoj misli istaknutih mislilaca kroz povijest (Aristotel, Aurelije Augustin, Toma Akvinski...), pri čemu se ne izostavlja ni interpretacija Crkve. Autorica naglašava kako se ženama u književnosti na neki način daju uskraćena prava i slobode, a pravi primjer za to je arturijanska književnost u kojoj snaga suptilne i limitirane žene ipak nije umanjena, već naprotiv, tihim djelovanjem u pozadini njezina domišljatost, snalažljivost, emocionalnost izlaze na vidjelo te pokreću radnju i na neki način ruše društvene konvencije. Autorica zatim analizira odnos prema ženi i ženskom tijelu u viteškoj književnosti talijanskoga prostora, a kao najbolji primjer ženskoga lika koji je nadišao srednjovjekovne društvene kalupe kroz koje je žena prikazivana ističe se Izolda (Isotta) koja „kao svoga tijela gospodarica“ vlastitom snalažljivošću, ali nerijetko i tijelom pokreću radnju te uspijeva ostvariti svoje ciljeve.

Zrinka Blažević autorica je rada „Graviter poeta tuus aegrescit: Dispozitiv bolesnoga tijela u ranonovovjekovnom poetskom diskursu“ (129-140). Na samome početku autorica pruža uvid u simboličku reprezentaciju tijela i tjelesnosti te predstavlja otjelovljenje kao točku preklapanja fizičkoga, simboličkoga

i društvenoga, iz čega proizlazi činjenica da akter istovremeno i jest i posjeduje senzitivno i živo tijelo. Središnji dio rada čini interpretativna analiza poetskoga diskursa Ilije Crijevića u kojemu autorica donosi rekonstrukciju obilježja egzemplarnoga ranonovovjekovnog dispozitiva bolesnoga tijela. U sklopu toga razmatra se Crijevićeva biografija, njegova poetska ostavština te dvije pjesme u kojima autor tematizira giht (podagru) i prenosi svoje iskustvo boli, izjednačavajući ju s mitološkim čudovištima, prikazujući je metaforički kao divlje zvijeri, pauke, lešinare i na druge načine koji impliciraju njezinu „proždrljivu“ prirodu, što je prema autorici uobičajen izraz kognitivnih metafora za reprezentaciju boli, prema rezultatima analize povjesničarke tijela Joanne Bourke.

„Tijelo grijeha, tijelo pokore u *Suzama sina razmetnoga* Ivana Gundulića“ (141-155) autorice Ivane Brković još je jedan rad koji razmatra i analizira pitanje tijela u književnom djelu. Na samome početku autorica iznosi kratku povijest te najvažnije informacije o Gundulićevu djelu, baroknome plaču nastalom u posttridentskom ozračju katoličke obnove, čija je glavna tema okajanje vlastitih grijeha. Kršćansko poimanje tijela i tjelesnosti kroz povijest te odnos duše i tijela kao izvora ljudskih zabluda, ali i nositelja vrline također su predmet razmatranja, a autorica na temelju iznesenoga označava *Suze sina razmetnoga* kao tipičnoga literarnog predstavnika svoga vremena. Tijelo se sagledava kao sredstvo propasti, ali i spasenja kroz okajanje grijeha u nekoliko faza, kroz spoznaju, skrušenje te naposljetku i samu transformaciju tijela kojom se postiže preporod duše. Djelo ima ulogu literarnoga priručnika za izlječenje od grijeha te donosi upute za discipliniranje tijela kroz post, izolaciju pokoru i plač, pri čemu su upravo plač i suze zapravo fizičko sredstvo u procesu čišćenja tijela s ciljem čišćenja duše.

Simbolički i ceremonijalni značaj tijela u vladarskim obiteljima Hrvatsko-Ugarskoga Kraljevstva u razvijenom i kasnom srednjem vijeku tema je rada Roberta Kurelića pod naslovom „Vladarsko tijelo: simboli i rituali Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva“ (156-167). Ističe se problem definicije rituala i simbola, stoga autor uz definiciju nudi i primjere simbola i rituala u svakodnevnom životu. U tom okviru nadalje se promatraju rituali i ceremonije u koje je uključeno tijelo. Fizičko i političko tijelo vladara te država kao tijelo (*corpus*), vladar kao glava, plemstvo kao udovi (*membra*) i drugi primjeri iznose se kao simboličko poimanje tijela promatranoga razdoblja koje autor prikazuje kroz razne izvore. Pojedini rituali i ceremonije poput rođenja, krunidbe, svečanoga ulaska u grad, kraljevskoga pogreba, ali i sakaćenja

(osljepljivanje) sa svrhom uklanjanja punoće i funkcionalnosti muškoga tijela također su predmet razmatranja u radu.

Gordan Ravančić autor je rada „Odnos prema tijelu u dubrovačkim oporukama u 13. i 14. stoljeću“ (168-178) u kojemu analizira učestalost pojedinih formula u oporukama te distribuciju legata koji odaju odnos prema tijelu preminuloga oporučitelja. Razmatrane su 1295. i 1296. te 1325. i 1326. te su na temelju podataka 132 oporuke iz tih razdoblja sačinjeni i grafovi s distribucijom legata i formula iz kojih se na neki način može iščitati osobnost i duhovnost oporučitelja, briga za sudbinu vlastitoga tijela i duše nakon smrti, osiguravajući dostojan ukop, molitvu za dušu i druge pojedinosti. Također, vrlo je zanimljivo da, porastom bratovština u 14. stoljeću, raste i postotak legata koji uključuju bratovštine, posebice u slučaju oporučitelja slabijega društvenog i imovinskog statusa.

„Odlazak duše na nebo, a tijela u zemlju. Primjeri iz matičnih knjiga umrlih Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije i sv. Tome Apostola u Puli (XVII. – XIX. st.)“ (179-192) Slavena Bertoše, kako i sam naslov sugerira, bavi se upisima o odlasku „s ovoga svijeta“, odnosno izričajima kojima se u matičnim knjigama umrlih bilježi smrt pojedine osobe. Pulske matične knjige umrlih, posebno od 1670. nadalje, bilježe veliku raznolikost upisa i maštovitost izričaja kojim se označava odlazak osobe „s ovoga na onaj svijet“ te se iz njih mogu iščitati i brojne informacije o okolnosti smrti, spolu, dobi te socijalnom statusu preminule osobe. Autor nadalje donosi primjere izričaja od najjednostavnijih („umro je“, „iz ovog života prešao je u drugi“...) do vrlo opširnih upisa kada je posrijedi smrt neke istaknute ličnosti, poput svećenika ili kneza. Nasilne i iznenadne smrti upisane su nešto drukčijim izrazima koji odaju okolnosti smrti, a primjerice smrt djeteta bilježi se također nešto drukčijim, upečatljivim izrazima („duša odletjela na nebo“...). Slijede tablični prilozi s popisom izričaja i prijevodom.

Milan Radošević u radu „*Veći od života* – sudbina posmrtnih ostataka Vladimira Gortana (1929. – 1953.)“ (193-204) analizom službenih karabinjerskih izvješća, iskaza, prepiski istražnoga suca Specijalnoga suda i pulskoga kvestora te napisa pojedinih glasila (*Glas Istre, Slobodna Dalmacija*...) pokušava rasvijetliti sudbinu posmrtnih ostataka Vladimira Gortana, odnosno njihovu simboličku vrijednost za talijanske, a potom i za jugoslavenske vlasti. Naime, značenje Gortanovih posmrtnih ostataka, kako autor navodi, predstavljalo je veću opasnost za državnu sigurnost nego Gortanovo djelovanje za života. U radu se donose okolnosti uhićenja i smrti V. Gortana te pokopa na tajnom mjestu s

ciljem onemogućavanja stvaranja mjesta sjećanja i okupljanja istomišljenika, te problem lociranja, identifikacije i ekshumacije Gortanovih posmrtnih ostataka.

Deseti istarski povijesni biennale i Zbornik kao vrijedan produkt skupa nastavlja niz zanimljivih istraživanja i rasvjetljavanja slabije zastupljenih tema u historiografiji te nudi nove smjerove i mogućnosti istraživanja (mikro) povijesti jadranskoga prostora.

Gabriela Braić

***Histria archaeologica*, sv. 53/2022, Pula 2023., 243 str.**

Časopis *Histria archaeologica*, svezak 53, u izdanju Arheološkoga muzeja Istre sadrži tri znanstvena rada, dva prethodna priopćenja – *novitates* i jedan stručni članak. Dvojezični radovi na hrvatskom i engleskom jeziku kronološki prate razdoblja od prapovijesti do novoga vijeka, dok jedan rad tematizira konzervaciju i restauraciju.

Dunja Martić Štefan u članku „Prilog poznavanju cijepane litike s lokaliteta Garbinovica kod Poreča“ (5–24) predstavlja rezultate tipološke, tehnološke i funkcionalne analize cijepanoga rožnjaka, pronađenoga na području arheološkoga lokaliteta Garbinovica. Prema Martić Štefan, mali broj nalaza i poremećena stratigrafija u pećini omogućuju dataciju nalaza u prapovijesna razdoblja od neolitika. Unatoč nepouzdanoj stratigrafiji i malom broju nalaza, nalazi iz pećine Garbinovica nedvosmisleno pokazuju ljudsku aktivnost u pećini i njezinoj bližoj okolici. U radu se pojašnjava funkcionalna analiza, provedena kroz makroskopsko i mikroskopsko promatranje tragova uporabe, uz komparaciju s eksperimentalnim materijalom referentnih zbirki, kao važan alat pri litičkoj analizi. Rad je popraćen crtežima i fotografskim materijalom, uključujući makroskopske i mikroskopske snimke te kartografske projekcije.

Slijedi tekst „Kozmetička kutija, škrinje i ključevi iz Antičke zbirke Arheološkoga muzeja Istre“ (25–118) Alke Starac. Rad donosi iscrpnu obradu nalaza navedenih u naslovu. Autorica u sažetku upućuje da su metalni i koštani elementi cilindričnih kozmetičkih kutija i pravokutnih škrinja pronađeni u Istri u nekropolama, u zgradama unutar gradskih zidina Pule i u maritimnim vilama (Brijuni Kastrum, Dragonera, Sorna). Pritom nalazi iz zgrada unutar grada i iz vila pripadaju razdoblju od početka 1. do 7. stoljeća,